

TÜRK KAMU YÖNETİMİ ÜZERİNDE ARAŞTIRMALAR

Cemil CEM*

Bir konu üzerinde araştırmaya girilirken, o konuda daha önce yapılmış çalışmaların genel çizgileriyle bilinmesi araştırma planının yinlemelerden arındırılmasında ön koşul sayılır. Bir başka deyişle, araştırmacının o konuda daha önce yapılmış araştırmaları incelemesi kesin bir zorunluluktur.

Bu yazı Türk kamu yönetimi üzerinde yapılacak özgün nitelikteki araştırmalarda araştırmacıları bir ölçüde ve genel çizgileriyle de olsa aydınlatılabilecek bir ereyle kaleme alınmıştır.

*
**

Türkiye'de toplumbilim konularında ilk yazıların 'İkinci Meşrutiyet' döneminde başladığı görülüyor. Özellikle Prens Sabahattin'in **Türkiye Nasıl Kurtulur?** başlıklı yazısının konu üzerinde bir başlangıç noktası olduğu görüşü toplumbilimciler arasında yaygındır.¹ İngiliz toplum düşütünden esinlenen Prens Sabahattin'e göre, Osmanlı toplumu kamucu ve gericidir. O halde kamucu toplumdan bireyci topluma geçmek gereklidir. Bu da devlet işlevlerinin ve yetkilerinin en aza indirilmesiyle sağlanacaktır. Karşıt görüştekilere göre ise «kapitalizmin dahi - Japon denemesinin apaçık gösterdiği üzere- ancak devletçilikle mümkün olduğunun Prens Sabahattin farkında değildir.»²

Tütengil, Prens Sabahattin'in, bireyci olmaktan çok topluluk dayanışması içinde yaşamaya eğilimli olan Osmanlı devlet yapısının devlet memurluğunu 'itibarlı hale getirdiği, böylece ailenin devlette süregeldiği, okulların devlete memur yetiştirmek için kurulu bir düzen olduğu, «Türkiye'yi koltuk değneği ile yürür ahlâk düşünlerinden kurulu bir 'ricali devlet'in yönettiği» görüşüne vardığını belirtmekte ve bu ağır yargıda, «Hiç olmazsa istibdat döneminden çıkmaya çalışan Türk toplumu için» gerçek yönlerin bulunduğunu kanısında olduğunu söylemektedir.³

* Dr. Cemil Cem, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde görevlidir.

¹ Mübeccel Kıray, «Sosyal Değişme ve Sosyal Bilimler,» **Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi** adlı yapıtta (Ankara: Doğu Matbaacılık Ltd. Şti., 1971) (Hacettepe Üniversitesi Yayını D - II), s. 9.

² Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni** (Ankara: Bilgi Basımevi, 1968), s. 118.

³ «Memurlar,» **Milliyet** (Düşünenlerin Forumu), 20 Eylül 1970.

Böylelikle «Teşebbüsü Şahsî ve Ademi Merkeziyet» ilkesine dayalı bir yönetim biçimini (federasyon) savunan⁴ Prens Sabahattin'in yaptımın olgulara dayalı olmadığı, ideolojik yapıda olduğu söylenebilir. Türkiye'de olgulara dönük, topluma değgin ilk yazıların sonradan ideolojiye dönmüş olsa bile, toplumbilimin okullarımıza ve kitaplarımıza girmesi 'şerefinin' Ziya Gökalp'e ait olduğu belirtilmektedir. Kıray, Cumhuriyet döneminde İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara kadar toplumsal bilimlerde olgulara dönük araştırma çalışmalarının pek yoğun olmadığı görüşündedir.⁵ Karpat ise, çağdaş anlamda en iyi siyasetbilimi araştırmalarına, tam anlamı ile doyurucu olmasa da, 1950'lerde Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin öncülük yaptığına değinmektedir.⁶

Belki de 1950'ye kadar Türkiye'de tek parti yönetimi altında süregelen siyasal dengenin Türklere bir sorumluluk duygusu, bir yönetim geleneği ve Osmanlı statüsünden kalma bir büyüklük duygusu vermesi,⁷ özellikle kamu yönetimi alanında, olgulara dönük araştırmalara gereksinme duyulmayışının nedeni sayılabilir. Yine de 1947, 1948 ve 1949 yıllarında yönetim reformuna dönük 'dar çevreli, kişisel araştırmalar' yapıldığı dikkati çekmektedir. 1949 yılında Neumark, **Devlet Dalre ve Müesseselerinde Rasyonel Çalışma Hakkında Rapor** adı altında yaptığı çalışmada, yönetimde yeniden düzenlemenin gerekleri üzerinde durmakta, ussal çalışmayı sağlayacak önerilerde bulunmaktaydı.⁸ 1950'li yıllara kadar ve TODAİE'nin kuruluşundan önce konu üzerinde yapılan araştırmaların tamamen hukuksal nitelikte olduğu ve yasaların yorumlanmasından öteye geçmediği yolundaki yargıya bir ölçüye kadar hak vermek gerekiyor.⁹ Oysa ve örneğin yönetim hukuku üzerinde yapılacak bir araştırma, kamu yönetiminde ussal çalışma yöntemlerinin, insancıl ilişkilerin, kuruluş yapısının vb incelenmemesi nedeniyle, yetersiz kalacaktır.¹⁰

Türk kamu yönetimi ve yöneticileri üzerinde ilk araştırmaların Siyasal Bilgiler Fakültesi'nce başlatıldığı daha önce belirtilmişti. Bunlar arasında Matthews, 1954 yılı Nisan'ında yaptığı anket uygulamasında, sorunlarını, o günlerde kuruluş aşamasında bulunan TODAİE'ye kayıtlı 92 devlet memuru ile, 'geleceğin yöneticileri' adını verdiği 240 SBF ve 50 HF öğrencisine yöneltmişti. İncelemenin amacı, «bugünkü ve yarınki yüksek idareci adaylarının muhitleri, düşünceleri ve meyilleri hakkında bilgi sağlamaktı.» Önsöz'de, bu araştırmacının «amme idaresi sahasında anket usulünün tatbikine faydalı bir başlangıç ve iyi bir örnek» olarak nitelendiği görülmekteydi. Araştırmada kullanılan soru kâğıtları **eğitim, uğraşı, din, eğlence, devlet, evlilik ve genel sorular** başlıklarına bölünmüş ve bu görünümüyle yöneticinin 'toplumsal

⁴ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi** (Ankara: Sevinç Matbaası, 1971), s. 19.

⁵ Kıray, s. 9.

⁶ Kemal Karpat, «Siyasî İlimler Araştırmaları», **Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi** adlı yapıtta (Ankara: Doğu Matbaacılık Ltd. Şti., 1971) (Hacettepe Üniversitesi Yayını D - II), s. 69.

⁷ Richard D. Robinson, **High - Level Manpower in Economic Development - The Turkish Case** (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1967), s. 3.

⁸ Ekrem Özkul, **İdarî Reform**, (Ankara: 1969), s. 30.

⁹ «Türk Kamu Yönetiminin Değişen Yönleri», **Amme İdaresi Bülteni** (sayı 15, Aralık 1967), s. 8.

¹⁰ Marshall E. Dimock, «Amme İdaresinde Yeni Gelişmeler», **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** (cilt IX, sayı 1, 1954) (Ayrı Bası), s. 13.

varlık' olarak bütün yönlerinin kapsanması amaçlanmıştı. Verilerin yüzde oranlarıyla derlendiği 61 tablo ile birlikte 78 sayfadan oluşan bu çalışmanın konuya toplumsal ve ruhbilimsel açıdan eğildiği; ancak 'sonuç' kısmında da belirtildiği gibi, hiç bir alanı derinliğine ve kesin biçimde ele alamadığı söylenebilir.¹¹

1950'li yıllarda Türk kamu yönetiminin derinliğine araştırılmasını ve örgüt/yöntem sorunları üzerinde durulması yanında bir 'Devlet Personel Dairesi' kurulmasını öneren iki yabancı uzman raporundan biri **Barker**, diğeri de **Martin ve Cush Raporu** idi. Yine Siyasal Bilgiler Fakültesi yayımları arasında yer alan 1957 tarihli **Kaza ve Vilâyet İdaresi Üzerinde Bir Araştırma** çalışmasını da 1950'li yıllarda Türk kamu yönetimi üzerinde yapılmış çalışmalar arasında saymak gerekir. Temel ereği il ve ilçe yönetimi ile ilgili kimi sorunları saptamak olan bu araştırmanın yöntemi 45 vali ve 349 kaymakam tarafından yanıtlanan soru kâğıtlarına dayanıyordu. Sorularda kısmen olgular saptanmaya çalışılmış, kısmen de deneklerin belirli sorunlar üzerindeki görüşleri öğrenilmek istenmiştir.¹²

Türkiye'de, 160 sayılı Kanunla, 1960 yılında «...personel rejimini memleketin iktisadî, malî ve sosyal şartlarına ve hukukî esaslara uygun bir şekilde düzenlemek...» amacıyla kurulmuş bulunan Devlet Personel Dairesi, niteliği ve görevi gereğince, Türk kamu yönetimine değgin etüt ve incelemelerde bulunmakla da yükümlüydü. DPD'nin 1949-1959 yılları arasında Hükûmete sunulan yabancı uzman raporlarını bir araya toplama girişimi böyle bir yükümlülüğün gereği olmuştur.¹³ 1960'lı yıllarda, yine yabancı araştırmacılarca Türk kamu yönetimi ve yönetim reformu üzerinde yapılan araştırmalardan başlıcasının, Dodd'un **Türk Devlet Memurlarının Toplumsal ve Eğitsel Kaynakları** isimli etüdü olduğu söylenebilir. Dodd, adı geçen çalışmada biri müsteşar, müsteşar yardımcısı, genel müdür ve Bakanlık teftiş kurulu başkanlarından oluşan üst düzey yöneticileri; diğeri de orta düzeyde yöneticiler olmak üzere iki küme üzerinde durmuştur. Araştırmacıya göre incelemede ortaya çıkan «belki de en ilgi çekici nokta, bu memurların geniş olarak meslekî sınıftan gelmiş olmaları»dır. Başka bir bulgu da üst yöneticilerin eğitimlerini üç büyük ilde görmüş bulunmalarındır.¹⁴ Bu kısa gözlem bile, incelemenin, yöneticilerin işlevlerinden çok toplumsal önceliklerine eğildiğini belirtecek niteliktedir.

Frey, Türkiye'nin siyasal seçkinlerini konu aldığı 1965 basımlı yapıtında, çalışmasının nedenini Dünya'nın öteki ülkelerinin, ekonomik, toplumsal ve siyasal yönlerden başarıyla gelişen; bir yandan halkının genliğini iyileştirirken, aynı anda, demokratik gelişimi de gerçekleştiren ülkelere örnek olarak gösterilebilecek bir ülkeye 'acilen' gereksinme duydukları; Türkiye'nin

¹¹ A.T.J. Matthews, *Yetişen Türk İdarecileri* (çev. Nermin Abadan) (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1955).

¹² *Kaza ve Vilâyet İdaresi Üzerinde Bir Araştırma* (Ankara: Ajans - Türk Matbaası, 1957) (SBF Yayını No. 77-59).

¹³ *Devlet Personel Dairesi, Hükûmete Sunulan Yabancı Uzman Raporları (1949-1959 Yılları Arasında)* (Ankara: 1963) (çoğaltma).

¹⁴ C. H. Dodd, «Türk Devlet Memurlarının Toplumsal ve Eğitsel Kaynakları,» (çev. Oğuz Onaran) *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (cilt XXI, No. 1, Mart 1966), s. 210-6.

bu konuda 'model' alınabileceği görüşüne bağlamaktaydı. Yapıtlarında çoklukla Türkiye'nin siyasal gelişim çizgisini saptamaya çalışan Frey, bu çalışmasında 'geçiş aşamasında bir demokratik toplum' olarak tanımladığı ülkenin parlamenter ve siyasal yapılarını ele almaktadır. Araştırma, 2210 milletvekili üzerinde, 'resmî' yayınlardan, yıllıklardan, biyografilerden, ansiklopedilerden, gazete ve dergilerden, soru kâğıtlarından, deneklerle kişisel görüşme ve yazışma yoluyla edinilen bilgilerden derlenmiş verilere dayanmaktaydı. Özellikle milletvekillerinin toplumsal öncelikleriyle Türk toplumunun ırsal (karakteristik) yönlerini göremeyi amaçlayan bir çözümleme tekniğinin uygulandığı bu araştırma çalışmasının, daha çok deneklerin öğrenim durumlarını ve uğraşlarını incelediği, yalnız politik düzeyde kaldığı ve yönetim kadrolarına eğilmediği görülmektedir.¹⁵

Frey'in tarihsel gelişimin büyük bir bölümünde, temel toplumsal ayrımın öğrenim'e dayandığı¹⁶ yolundaki görüşünü, bir başka yabancı araştırmacı, Richard D. Robinson da paylaşmaktadır. Türkiye'nin iktisadî kalkınma çabalarında üst düzeyde insan gücü sorununu araştırmasına konu alan Robinson, bu görüşünü şöyle açıklamaktadır :

Türk tarım kalkınmasında aydın çiftçilerin, sanayide eğitilmiş yönetim gücünün, iş ve ticaret yaşamında nitelikli yöneticilerin, hükümet yönetiminde yetenekli yöneticilerin ve bütünüyle toplum içinde bilimsel düşüncenin, kişisel girişimin, işletmeciliğin ve önemli erekler doğrultusunda ortak çabalara katılma duygusunun azlığı, bugün de dar boğaz olma niteliğini sürdürmektedir.

Türkiye'de 1963-1977 kalkınma planını hazırlayanların ve önderlerin, en geniş anlamıyla öğrenimin, uzun süreli bir iktisadî kalkınmanın ya da yatırım programlarının temel devinim noktası olmasına inandıkları göze çarpmaktadır.¹⁷

Robinson, Türkiye'de kalkınma planlarının isteklerinin karşılanmasında, üst düzeyde nitelikli insan gücünün etkinliğinin artırılmasını öğretim ve eğitim politikasına bağlarken, eğitime yapılan yatırımdan en üst düzeyde yararlanılabileceği doğrultusunda yeni yaklaşım biçimlerinin bulunması gerektiğinden Türk siyasa yapımcılarının ve yöneticilerinin haberli bulunmalarını önemli bir etmen olarak nitelendirmektedir.¹⁸

Frey ve Robinson'dan başka yabancı gözlemcilerin de Türkiye'de öğretim ve eğitim sürecini eleştirdikleri dikkati çekmektedir. Kamu hizmetlerinde eğitim sorunu üzerinde duran bir Birleşmiş Milletler etüdünde, Türkiye'de üniversite diplomasının devlet memuru olarak aylık alma hakkını 'otomatikman' vermekte olduğu ve bunun başka hiç bir ülke için Türkiye ka-

¹⁵ Frederick W. Frey, *The Turkish Political Elite* (Cambridge, Massachusetts: The. M.I.T. Press, 1965).

¹⁶ *Ibid.*, s. 29.

¹⁷ Richard D. Robinson, *High - Level Manpower in Economic Development - The Turkish Case*, op. cit., s. iii.

¹⁸ *Ibid.*, s. 120.

dar doğru olmadığı; Türkiye'de, Fransa'daki kadar uzun geçmişi bulunan karmaşık türde uzmanlık okullarının varlığı; Türkiye'nin devlet hizmetlerinde kurumsallaşmış eğitim verme yönünden köklü bir geçmişe sahip ülkelerden biri olduğu; Türk kamu yönetimi enstitüsü'nün (TODAİE) kuruluşundaki amaçlardan uzaklaşarak, birkaç ülkeyi içeren bir bölgesel eğitim kurumu olma yerine, ulusal bir eğitim kurumu olma durumuna dönüştüğü; bu enstitünün, memurları gelecekteki yönetim mevkilerine hazırlayıcı, bir akademik yıllık, uzun kurslar düzenlemekte olduğu; çağdaşlaşma süreci içinde yaşayan bir ülke olarak Türkiye'nin de kendisiyle özdeş durumdaki kimi ülkeler gibi, temel nitelikte bir **Devlet Teşkilatı Rehberi** geliştirmiş bulunduğu; Türk kamu yönetimi enstitüsünün hükümet sorunları üzerinde danışma ve yardım işlevini yürütmesinin sayılı ülkelerde rastlanan bir uygulama olduğu; araştırma ürünlerinin yayımı işinde enstitünün üstün rolü bulunduğu; enstitü'nün üniversiteye bağlanıp bağlanmaması sorunu; yurtdışında Birleşmiş Milletler programlarına katılmış burslu kişilerden ancak birkaçının Enstitü'de görevde kalabildiği ve Türkiye'deki teknik eğitim kurumları gibi sorunlar üzerinde görüş ve gözlemler belirtilmektedir. Bütünıyla çeşitli ülkelerde yönetim alanında ortaya çıkan ortak sorunları ve bu sorunlara çözümler önermeyi amaçlayan bu etüt'de, özellikle gelişmekte olan ülkelerde teknik yardım programları çerçevesinde görev yapmış uzman raporlarından, Birleşmiş Milletler seminer, konferans ve toplantılarında ve uluslararası kurumlarla araştırma birimlerinde yapılan çalışmalardan yararlanıldığı bildirilmektedir.¹⁹ Bu tür çalışmalar arasında doğrudan doğruya üst düzey yöneticileriyle ilgili bir seminer çalışmasına da özellikle değinilmelidir. 19 - 20 Ağustos 1968 günleri arasında, Cenevre'de, gelişmekte olan ülkelerin devlet hizmetlerinde üst düzey yöneticilerinin geliştirilmesi konusu üzerinde yapılan ilk Birleşmiş Milletler toplantısı olarak nitelenen bu seminerde Türkiye'de 'Üst Düzey Yöneticilerinin Geliştirilmesi' konulu bir bildiri de sunulmuştu. Seminer çalışmalarının sonucu, biri Rapor, diğeri de ilgili ülkelerden gelen konuşmacıların bildirimlerinin özetlerini içeren iki ciltte toplanmış bulunmaktaydı. Rapor bölümünün ilk kesiminde 'Gelişmekte Olan Ülkelerde Üst Yöneticilerin Rolü' başlığı altında 'üst düzey yöneticisi'nin betimlenmesi yolunda toplu görüşler ortaya atılmakta; bu kişilerin devlet hizmetlerinde en üst düzeyde hizmet gördükleri; kendilerine özgü küçük bir küme oluşturdıkları; tanımlarının gelecek beş yıl içinde üst yönetim kadrolarına gelebilecek bütün yöneticileri de içermek üzere birkaç düzeyde yapılması gerektiği; rollerinin her ülkede birbirine benzediği; benzer becerilere ve görelilik olarak aynı doğrultuda bir yönlendirmeye gereksinme duydukları; bu nedenle de geliştirilmelerine değgin programların her yerde benzer yönleri bulunması gerektiği; bu kişilerin politik ve uğraşsal olmak üzere iki ana etmenin etkisi altında buldukları; ulusal ereklerin en iyi sonuçlar alınacak biçimde gerçekleştirilmesinin karar vermede üstün beceriye gereksinme gösterdiği; bazen üst düzey yöneticileriyle politikacılar arasında gerilim ve çatışma doğmasının doğal olabileceği; üst düzey yöneticilerinin saygınlık ve statü durumlarında günümüzde bir düşme eğiliminin bulunduğu gözlemlendiği; üst düzey yöneticilerinin, kendi işlevlerinin ve toplumsal çevrelerinin hem ürünü, hem de saptayıcısı durumunda oldukları; kamunun be-

¹⁹ United Nations, *Handbook of Training in Public Service*, s. v.

ğenisinin azlığının ve kendilerine aşırı umutlar bağlanmasının üst düzey yöneticilerinin gelişimini ve verimini engelleyebileceği; Bakanla üst düzey yöneticisi arasında bir rol ayrımı yapmanın öğütlenebileceği... yolunda görüş ve öneriler belirtilmekteydi.²⁰

Türk yöneticilerinin kültürel yönden ele alındığı ve gerek yabancı, gerekse yerli yazarların Türkiye'de yönetim sorunlarına çeşitli açılardan eğildikleri derlemelerden biri, yine 1960'lı yıllarda Türkiye'de yayımlanmıştır. Yapıt bütünüyle, ulusal kalkınma ve davranışsal değişiklik arasındaki ilişkiyi; Türk kamu yönetiminin ve yöneticilerin tutum ve davranışlarının bir kaç yüzyıl süren ulusal deneylerin etkisinde kaldığını ve bu deneylerin bir ürünü olduğunu; günün Türk yöneticisini tanımak için Osmanlı İmparatorluğu ve onu izleyen Atatürk devrimlerini anlamanın; aile, din, hukuk ve eğitim/öğrenim gibi kültürel kökenlere eğilmenin zorunluluğunu; Türk kamu yönetimindeki güncel uygulamaları ve bugünün Türk kamu yönetiminde olumlu yönde değişme sürecini etkileyen kurumların ve güçlerin kısa bir etüdünü ele alan beş bölümden oluşmaktadır.²¹

1952-1956 ve 1960-1968 yılları arasında Türkiye'de çeşitli görevlerde bulunan ve özellikle Devlet Planlama Teşkilâtının bir danışmanı olarak Birinci Beş Yıllık Planın hazırlanmasına katkıda bulunan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdarî İlimler Fakültesinde bir süre öğretim görevlisi olarak da çalışan Edwin J. Cohn da, bir yapıtında, Türkiye'nin ekonomik, toplumsal ve siyasal değişimi üzerinde durmaktaydı. Yazar bu yapıtında özellikle İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ülkenin geçirdiği yapısal değişimi ve sorunları ele alıyordu. Giderek artan bir toplumsal devinim ve açıklık kazanan bir siyasal düzen içinde iktisadî kalkınmasını sürdürmedeki başarısı nedeniyle az gelişmiş ülkelerin en ümit vericisi olarak nitelediği Türkiye'de, bütün bunlara karşın, geleceği tehlikeye düşürebilecek sorunlar bulunduğu ve düzenli gelişmenin Türk ileri gelenlerinin bu sorunları algılama ve ele alma biçimlerine bağlı olduğu görüşünde olan yazar, yapıtının üçüncü bölümünde, özellikle, seçkinlerle köylü kitle arasındaki geldiği, bürokratik yapıyı ve devlet memuru ve eğitim düzenini başlıca 'sıkıntı'lar olarak nitelemekteydi.^{22a}

Yabancı kaynaklı yapıtlar arasında, Türkiye'de yönetici seçkinler üzerinde Roos'lar tarafından oluşturulan yapıt da ilgi çekicidir. Bu yapıtta Türkiye'de seçkin bürokratların en önemli kaynağının Siyasal Bilgiler Fakültesi çıkışlıları olduğu varsayımından yola çıkılarak, araştırma soruları, bu türde 241 yöneticiye yöneltilmiştir. Adı geçen fakülte çıkışlıların gerek atama, gerekse seçim yoluyla yönetim mevkilerine gelme olasılıklarının çok oluşu, araştırmanın bu tür deneklere yöneltilmesinin doğal bir nedeni olarak gösterilmiştir. Araştırmada geçen temel veriler biri 1956, diğeri de on yıl ara

²⁰ United Nations, *Report of the Interregional Seminar on the Development of Senior Administrators in the Public Service of Developing Countries - Geneva, 19-29 August 1968* (Volume I: Report and Technical Papers; Volume II: Country Papers) (New York: United Nations, 1969 ve 1970).

²¹ Jerry R. Hopper and Richard I. Levin (eds). *The Turkish Administrator - A Cultural Survey* (Ankara: US AID Public Administration Division, 1968).

^{22a} Edwin J. Cohn, *Turkish Economic, Social and Political Change* (New York: Praeger Publishers, 1970), s. 85-99.

ile 1965'de yapılan ve birbirini bütünleyen iki incelemeye dayandırılmıştır. Araştırmacılar, ikinci bir on yıllık aradan sonra, 1974 yılında yine Türkiye'ye gelerek önceki verileri sına ma çalışmalarına girişmişlerdir. Yazarlar, verilerini Türkiye üzerinde benzer konuda yapılmış başka araştırma ve etüt verileriyle bütünleştirme çabasındadırlar. Araştırmanın bütünüyle, çağdaş Türk kamu yönetiminin ve bürokratik yapısının toplumsal kaynağını imparatorluktan gelen yönetim düzenine dayandırdığı; merkezcilik, paternalizm ve 'mevzuatçılık geleneğinin, seçkin küme ve güvenceli iş düşüncesinin İmparatorluktan Cumhuriyet dönemine yansıdığını bir gözlem olarak saptadığı; buna karşın, Atatürk devrimlerini, kalkınma çabasını ve demokrasiye bağlılığı Cumhuriyet döneminin üç belirgin özelliği olarak gösterdiği dikkati çekmektedir.²² Yine bütünüyle ve Mardin'in de belirttiği gibi, araştırmanın kapsamı çok yönlü ve olasıya geniştir. «Yazarlar verilerini bürokrasi kuramı üzerindeki en son yazın çalışmalarıyla örgülemişler ve ortaya ilginç bir sentez koymuşlardır.» Mardin'e göre, araştırmanın önemli bulgularından biri, Siyasal Bilgiler Fakültesi çıkışlılardan devlet kesiminde bulunanların kamu iktisadî kuruluşlarına kaymalarıdır. Öte yandan, «Orta Doğu ülkelerindeki seçkinlere değgin etütlerde sık sık rastlandığı gibi, burada da Türkiye'deki 'iktidar seçkinleri'nin devlet memurlarıyla nitelenmesi doğrultusunda bir eğilim» gözlemlenmektedir. Ayrıca, bürokratik görev yerlerinin 'işten hoşnutluğu' konusunu özdeş bakış açısından değerlendirmek doğru bir yaklaşım sayılmayabilir. Ne bakanlıkların, ne de iktisadî kuruluşların sıradüzensel (hiyerarşik) yapıları birbirine benzememektedir. Mardin, 'Türkiye'nin, seçkin kişinin statüsünün o kişinin bulunduğu kuruluşu niteleyebildiği bir dönemden, kuruluşsal saygınlığın kişisel saygınlıktan daha önemli sayıldığı bir döneme geçtiği' yolunda genellemeye varmanın yanıltıcı olabileceği görüşündedir. Atatürk'ün yabancı yatırımları isteklendirmediği ve dış yardımlara karşı çıktığı yolundaki görüşler de Mardin'e göre yanıltıcıdır.²³

Heper'e göre, son zamanlara kadar Türk politik yapısını ele alan etütlerin çoğunun, Türk kamu bürokrasisini yapısal yönden ayırmışmamış bir bütün olarak tanımlamalarına karşın, Roos'lar, merkezdeki geleneksel bakanlıklar arasında bile siyasal yaklaşım ve davranışlarda temel ayrılıklar, hatta 'ciddi' çatışmalar olduğunu saptamışlardır. Araştırmanın ikinci bir önemli katkısı da, yine Heper'e göre, Türkiye'de geleneksel bürokratik seçkinlerle yeni siyasal kümeler ve iş çevreleri arasındaki çatışmanın iyileşmeye yüz tuttuğunu aydınlığa kavuşturmasıdır. Heper bu bulguyu, 1973 seçimlerinde bürokratik kökenli adayların çok sayıda oluşuyla daha da güçlendirmenin olanaklı olduğu görüşündedir.²⁴

Roos'lar 1974 çalışmalarında Siyasal Bilgiler Fakültesi çıkışlısı 188 denekten yanıt almışlardır. Aynı denekler 1965'deki araştırmayı da yanıtlamışlardı. Bu aşamada edinilen ilk bulgulara göre 1965 ve 1974 arasında yö-

²² Leslie L. Roos, Jr., and Noralou P. Roos, *Managers of Modernization - Organizations and Elites in Turkey (1959 - 1960)* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1971).

²³ Şerif Mardin'in söz konusu yapıt üzerindeki eleştirileri Princeton Üniversitesi'nde 15 Haziran 1972 tarihinde hazırlanmış İngilizce bir çoğaltmadan alınmıştır.

²⁴ Metin Heper'in görüşleri Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde basılmış İngilizce bir çoğaltmadan alınmıştır.

neticilerin kişisel tutum ve davranışlarında anlamlı bir değişme gözlemlenmemiştir. Roos'lar bu aşamada, önce kurulusal devinimlilik açısından 1956-1965 ile 1965-1974 arasında iki yıllık dönemdeki ayırım üzerinde durmakta; bunun toplumdaki değişmeden mi, yoksa kişinin yaşlanmasında mı ileri geldiğini saptamaya çalışmakta; sonra da kişilerin yaşlanmasıyla, örneğin yetkinin niceliği gibi işle ilintili etmenlerin önemi azalırken, saygınlığın kişi için daha önemli bir etmen durumuna gelip gelmediğini gözlemlemek istemektedirler.²⁵

Roos'lar genel varsayımlarını, demokratik seçimlere ve karşı görüşlü partilere dayalı bir siyasal düzenin bürokratik gücü zayıflatacağı; iktidar değişikliklerinde kırsal bölgeleri temsil eden yeni güçlerin, yönetsel kökenli siyasacılarla öteki kent seçkinlerinin yerini alacakları biçiminde özetlemektedir; buna tanık olarak da Türkiye'de 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin işbaşına gelişiyle Cumhuriyet Halk Partisi'ni destekleyen bürokrat/asker bileşiminin Türkiye'nin siyasal yapısındaki egemenliklerinin sona erişini göstermektedirler.²⁶

Buraya kadar değinilen çalışmalar, Türk kamu yönetimi üzerinde özellikle 1960'lı yıllarda yoğunlaşan iyileştirme çabalarının yabancı kaynaklı araştırmalara kadar yansıdığını belirlemektedir. Özellikle konu üzerinde görevli yerli kuruluşların doğuşu, çağdaş kamu yönetimi anlayışının Türkiye'ye girişi ve Türk personel rejimi üzerinde yıllar boyu süregelen eleştiriler, ülkenin geçirdiği toplumsal değişim ve gelişim yanında, yerli yazar ve araştırmacıların da kamu yönetimi alanına eğilmelerini zorunlulaştırmıştır. Aslında bir ülkede dengeli ve kararlı bir siyasal rejim egemen olsa bile, bir bakıma doğal değişim süreci, yönetici kurumların gelişimini zorlayıcı bir neden sayılır ve bunun içindir ki, daha 1950'li yıllarda Türkiye, artık yönetim reformlarının özlemediği çağa erişmiş bir ülke olarak nitelenmekteydi. Bunun bir kanıtı, daha 1956'da Devlet Personel Yasası Tasarısının Meclis'e getirilmesidir.²⁷

Türkiye'de araştırma gereksinmesinin bilinçlenişiyle, belki ilk günlerde yetersiz sayılsa da niteliğinin giderek iyiye yöneldiği sezinlenebilen çalışmalara 1960'ların ilk yıllarında başlanmıştır.²⁸ Bunlardan başlıcası, 1962 yılında Başbakan'ın yazılı emriyle, «... merkezî hükümet teşkilâtına dahil (kuruluşlar) arasında... merkezî hükümet görevlerinin dağılıp tarzını tesbit etmek ve ...amme hizmetlerinin en verimli tarzda ifası...» amacıyla yapılması istenen araştırmadır denilebilir. Söz konusu araştırmada «iktisadî işletmelerle üniversiteler» kapsam dışı tutulmuştu. Öneriler arasında «idareyi devamlı bir şekilde geliştirmek en yüksek sorumluların en başta gelen görevidir» denilerek kapsam dışı kalan kuruluşların da kendi içlerinde araştırmalar

²⁵ Araştırmacıların bu eğilimleri Kanada Manitoba Üniversitesinde bastırdıkları ve bize gönderdikleri bir çoğaltmadan öğrenilmiştir.

²⁶ Leslie L. Roos, Jr., «Politics, Organizations, and Choice: Applications of An Equilibrium Model,» *The Administrative Science Quarterly* (Volume 17, Number 4, December, 1972), s. 533.

²⁷ Maurice Chailloux - Dantel, *Türkiye'de Devlet Personeli Hakkında Bir Araştırma* (TODAYE Yayını) (Ankara: 1958), s. 1.

²⁸ Tahsin Bekir Balta, *İdare İlimi Sahasındaki İncelemeler* (Ankara: Kardeş Matbaası, 1965), s. 16.

yapmaları koşulu yer almaktaydı.²⁹ Bu çalışmayı hemen izleyen aşamada, «ilmî idarenin uygulanmasında gerekli araştırma, planlama, koordinasyon, yönetim ve kontrol görevlerinin ifasında idare ve idareciler»e yardımcı bir 'başvurma kitabı' olarak nitelenen **Devlet Teşkilâtı Rehberi** yayımlanmıştır.³⁰ Bu yapıt, yılların akışıyla yinelenen düzeltmelerle 1968 ve 1972 yıllarında yeniden basılmıştır. Kısa adıyla MEHTAP raporu olarak bilinen **Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri** isimli yapıtın 1966 yılında ikinci baskısı yapılmıştı.³¹ Yapıtta getirilen önerilerin uygulamadaki durumunu incelemek üzere 1974 yılında da bir izleme araştırmasının sonuçları yayımlanmış bulunmaktaydı.³² **Mehtap Raporu'nun** İngilizcesi 1965, Devlet Teşkilâtı Rehberi'nin İngilizcesi de 1966 yıllarında yayımlanmıştır.^{33, 34} Türk kamu yönetiminde birçok sorunları ortaya koyup tartışılmalarına olanak verme amacıyla yönelik bulunan bu geniş kapsamlı araştırmaların, yönetimde olumlu karşılınmasına karşın, uygulamada genellikle bekleneni vermediği, Rapor'daki öneriler kalkınma planlarına da yansdığı halde, yönetim reformunun bir «sistem yaklaşımından çok, bireysel bir tutumla ele alındığı» saptanmıştır.³⁵

1960'lı yılların Türkiye'de yönetimi ve yönetim yöntemlerini yeniden düzenleme çalışmalarının yoğunlaştığı dönem olduğunu kanıtlayan iki araştırma çalışmasından biri 'taşra' kuruluşları, diğeri de yersel yönetim üzerindeki araştırmadır. Bunlardan ilki merkez yönetimine bağlı 'taşra' birimlerinin temel düzeni, yönetim bölümleri, mülkî amirlerin yetkileri, personel ve parasal sorunları üzerinde öneriler getirmekteydi.³⁶ Yersel yönetime değgin çalışmada ise genel önerilerden sonra belediyeler, köy idareleri ve il özel idareleri ele alınıyordu.³⁷ Her iki çalışmanın da bütünüyle MEHTAP Raporu'nu bütünlemeye yönelik araştırmalar olarak nitelenmesi olanaklıdır.

Türk kamu yönetiminin sorunlarını kuruluşsal açıdan ve genel çizgileriyle eleştiren bu çalışmalar yanında daha özgün nitelikte çalışmalara da tanık olunmaktadır. Örneğin Türkiye'de üst düzey yöneticisi deyimini «idare mekanizmasında siyasî görüşlerin ve itimadin önemli rol oynadığı kilit mevkileri işgal eden yüksek memurlar» şeklinde tanımlayan ve siyasal güç ile üst düzey yöneticileri arasındaki ilişkileri hukuksal açıdan etüt konusu yapan bir inceleme bunlardan biri sayılabilir.³⁸ Yine özgün nitelikte bir baş-

²⁹ **Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri** (Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti., Nisan 1963).

³⁰ **T.C. Devlet Teşkilâtı Rehberi** (Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası, 1963), s. 1.

³¹ **Merkezî Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri** (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966).

³² **Nabi Dinçer ve Turan Ersoy, Merkezî Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi (MEHTAP) Tavsiyelerinin Uygulama Durumunu Değerlendirme Araştırması** (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974).

³³ **Organization and Functions of the Central Government of Turkey** (Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, 1965).

³⁴ **Turkish Government Organization Manual** (Ankara: Ülkü Matbaası, 1966).

³⁵ Dinçer ve Ersoy, s. 354 -5.

³⁶ Arif T. Payaslıoğlu, **Merkezî İdarenin Taşra Teşkilâtı Üzerinde Bir İnceleme** (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966).

³⁷ Fehmi Yavuz, **Türk Mahalli İdarelerinin Düzenlenmesi Üzerinde Bir Araştırma** (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966).

³⁸ **Yaşar Karayalçın, Yüksek Memurlar Meselesi ve Yürütmeyi Durdurma Kararıları** (Ankara: Ajans - Türk Matbaası, 1966).

ka çalışma ise, Onaran'ın **Yönetici Sınıfın Eğitimi** adını taşıyan ve başka ülkelerle karşılaştırmalı olarak konuyu eleştiren araştırmasıdır. Yapıtın, sorunu daha çok, 657 sayılı **Devlet Memurları Kanunu** tartışmaları nedeniyle,³⁹ o günlerin canlı konuları arasında yer alan 'yönetici sınıf'ın hizmet öncesi ve hizmetiçi eğitim olanakları çerçevesinde ele aldığı söylenebilir. Bu araştırma çalışması, belli bakanlıklarla, bakanlık bağlı kuruluşlarındaki şube müdürü-müşteşar düzeyleri arasında bulunan 1263 deneğe, bir örneklemeye gidilmeksizin, uygulanmıştır.⁴⁰

Bu aşamada yöneticilerle ilgili iki araştırma girişiminin Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapıldığı dikkati çekiyor. Bu çalışmalar daha çok işletmecilik ve sanayi kesimindeki «sevk ve idareciler»i konu ediniyordu.^{41, 42}

1960'ların ikinci bölümünde konuya değgin sayılabilecek bir araştırmanın da TODAİE çıkışlılar üzerinde yapıldığı söylenebilir. Bu çalışmada Enstitü'nün genel öğretim ve yetiştirme programları, yetiştirilen öğrenci, öğrencinin gelişmesinden birinci derecede yararlanacak olan kamu kuruluşları ve Türk kamu yönetiminin geliştirilmesi ve kamu yöneticilerinin yetiştirilmesinde önemli bir araç sayılan TODAİE arasındaki ilişkiler, doğan sorunlar ve çözüm yolları üzerinde duruluyordu.⁴³

1970'li yıllara girildikten sonra da araştırma çalışmalarının hızını sürdürdüğü görülüyor. Türkiye'de 12 Mart siyasal olayından sonra hükümete sunulan bir kurul raporunda, yine de konu üzerinde araştırma çalışmalarının yetersizliğinden ve üst düzey yöneticiliği için eğitime duyulan gereksinmeden söz edilmekteydi. Rapora göre, «ilk dört derece yüksek sorumluluk mevkileri açıkça belirtilmeli, buralara yapılacak atamalarda mezuniyet sonrası yüksek yöneticilik eğitiminin görülmüş olması esas» alınmalıydı.⁴⁴

Resmî yayımlar arasında konunun güncelliğini sürdürdüğü, en belirgin biçimde, «sayıca yüksekliğine rağmen kamu personeli gerekli niteliklerden yoksundur» yargısını vurgulayan **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı**'ndan anlaşılabilir. Aynı yıllarda üniversitelerde kamu yönetimi konularında uygulanan eğitimin etkililiğini ölçme amacını taşıyan⁴⁵ ya da işletmecilik yönetimi eği-

³⁹ 1327 Sayılı Kanunun Genel Gereğesi'nde «sınıf ayırımında ayrıca bir yönetici grup kavramına yer verilmek» istenmesi ve «üst yönetici kadronun diğer yönetici sınıflardan ayrılarak genel idare hizmetleri sınıfında toplanmasının» öngörülmesi Türkiye'de bir yönetici sınıf kurulması eğiliminin bir belirtisi sayılabilir. (bkz. 'Personel Reformu ve Sınıflandırma' başlıklı madde).

⁴⁰ Oğuz Onaran, **Yönetici Sınıfın Eğitimi** - Belçika, Fransa, İngiltere ve Türkiye'de (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967).

⁴¹ Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, SPD Araştırma Şubesi, **İnsangücü Çalışmaları** (No. 12/VI, Ekim, 1966) (çoğaltma).

⁴² Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, SPD İstihdam ve İnsangücü Grubu, **(Sevk ve İdareciler Araştırması)** (DPT - 802 : SPD - 184 Ağustos, 1969).

⁴³ Kenan Sürgüt, Nabi Dinçer ve Ülker Köksal (Araştırma Grubu), **Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Mezunları Hakkında Bir Araştırma** (Ankara: Sevinç Matbaası, 1968).

⁴⁴ İdarî Reform Danışma Kurulu Raporu, **İdarenin Yeniden Düzenlenmesi - İlkeler ve Öneriler** (Ankara: Sevinç Matbaası, 1972), s. 170.

⁴⁵ Cemal Mihçioğlu, **Daha İyi Bir Kamu Hizmeti İçin - Siyasal Bilgiler Fakültesi Üzerinde Bir Araştırma** (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972).

timini konu edinen⁴⁶ oldukça geniş kapsamlı araştırma çalışmalarına rastlanmaktadır.

Aslında Türk kamu personelinin yetiştirilmesi ve üst yönetim düzeylerine hazırlanması tartışmaları yine 1960'lı yıllarda yoğunlaşmış bulunuyordu. Bunun belki en ilginç ve geniş kapsamlı örneği 1966 yılında yapılan bir konferans çalışmasıdır. Bu çalışmada kamu kesiminin insangücü gereksinmesi, üniversitelerin katkıları ve çeşitli hizmetçi eğitim sorunları enine boyuna tartışılmıştır.⁴⁷ Yine aynı konuda doktora çalışmalarına da tanık olunabilmektedir.^{48, 48a} Konuya değgin geniş kapsamlı araştırma çalışmalarına kamu iktisadi kuruluşları çerçevesinde de rastlanmaktadır.^{49, 50} Ayrıca konuya daha özgün açıdan eğilen, örneğin Türkiye'de illerde «tek yönetici» sayılan vali'leri ele alan çalışmalar da dikkati çekmektedir.⁵¹ Konu üzerindeki araştırmaların izlendiği bir başka yaklaşım da, Türk kamu yönetiminin işlevlerinden bir ya da birkaçını incelemeyi amaçlayan çalışmalardır. Deneme niteliğinde olduğu belirlenen bir incelemede «Devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin idare işlevinden doğan sorumluluğu»nun ele alınması bu tür yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir.⁵²

Yine araştırmalarda izlenen ayrı bir yaklaşım, örneğin bürokrat-girişimci⁵³ ya da siyasal partiler-bürokratlar arasında görelemleri⁵⁴ amaçlayan çalışmalarda gözlemlenebilmektedir. Türkiye'de yapılan genel seçimleri çözümlene doğrultusundaki araştırmalarda da konuya değgin görelemler ilintiler bulmak olanaklıdır.⁵⁵ Türkiye'de kamu yönetimiyle ilgili olarak 1950'lerde başlayan ve 60'lardan sonra giderek yoğunlaşan inceleme ve araştırmalarda en çok işlenen temaların verimlilik - etkinlik - usallık - sorumluluk - tarafsızlık - duyarlılık - devlet yararı vb konular etrafında kümелendiği saptanmış bulunmaktadır.⁵⁶

Burada olanaklar ölçüsünde genel bir görünümü verilmeye çalışılan araştırma çalışmalarının, aslında toplumbilimler çerçevesinde yeni yeni filizlenen

⁴⁶ Şan Öz - Alp, *Yeni Gelişmeler Karşısında İşletme Yöneticileri ve İşletmecilik Eğitimi* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1972).

⁴⁷ *Kamu Personelinin Eğitimi Konferansı - Raporlar ve Tartışmalar (30 Mayıs - Haziran 1968)* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1967).

⁴⁸ Örneğin, Osman Telimen, *Yüksek Kademe Yöneticilerinin Eğitim ve Geliştirilmesi* (İstanbul: Mefiltay Matbaası, 1972) (Doktora Tezi).

^{48a} Cemil Cem, *Türk Kamu Kesiminde Üst Düzey Yöneticileri - Nitelikleri, İşlevleri, Eğitim Sorunları* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1976) (Doktora Tezi).

⁴⁹ İktisadi Devlet Teşekkülleri Yeniden Düzenleme Komisyonu, *Personel Çalışmaları, İktisadi Devlet Teşekkülleri Yüksek Kademe İdarecileri Araştırması* (Ankara: T.C. Ziraat Bankası Matbaası, 1968).

⁵⁰ Ülker Köksal, «İktisadi Devlet Teşekkülleri Yüksek Kademe Yöneticileri», *Amme İdaresi Dergisi* (cilt 1, sayı 1, Haziran 1968), s. 57 - 70.

⁵¹ Mustafa Tosun, *Türkiye'de Valilik Sistemi* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970).

⁵² Lütfi Duran, *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974).

⁵³ Gencay Şaylan, *Türkiye'de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974).

⁵⁴ Emin Çölaşan, «1973 Seçimlerinde Bürokrasi», *Milliyet* (9 - 17 Temmuz 1974).

⁵⁵ Örneğin, Nermin Abadan, *Anayasa Hukuku ve Siyasal Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlihi* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1966).

⁵⁶ Metin Heper, *Türk Kamu Bürokrasisi İncelemelerinde Başlıca Temalar ve Kavramsal Metodoloji* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1975).

kamu yönetimi ve yönetimbilimi konularının ülke içinde yaygınlaşması oranında sürdürüleceği sezilenmektedir. Türkiye’de kamu yönetiminin önemi üzerinde belirgin bir bilinçlenme olduğu örneğin aşağıdaki alıntıda açıkça belirtilmektedir :

Hukukî yönden yasama ve yargı idareye üstün görünürler. Bununla beraber, idare Devlet ve toplum düzeninin temel unsurudur. Bu düzenin varlığı ve devamı en başta idarenin kesintisiz işlemesine bağlıdır. Yasama organı bir süre bulunmayabilir. Yargı mercileri bir süre işlemeyebilir. Hatta, hükümet bir süre aksayabilir. İdare işlediği sürece Devlet ve Toplum düzeni yine de az çok devam eder. İdare durursa işte o zaman toplum düzeninden eser kalmaz, anarşi olur.⁵⁷

Bu neden-sonuç ilişkisi açısından, Türkiye’de kamu yönetimi ve kamu yöneticisi üzerinde yapılan araştırma çalışmalarının, yılların akışıyla süreci ve güncelliğini sürdüreceği kesin bir gözlem olarak belirmektedir. Aslında ve bütünüyle bir ‘dikkat toplama» süreci olarak tanımlanabilecek araştırma sürecinde, olguları ve değer yargılarını bulgulamak için, araştırmacıların, gelişim ve değişim halindeki toplum içinde oluşan sorunlar üzerine titizlikle eğilmeleri gerekmektedir. Belki aynı ölçüde önemli olan, bu tür çalışmaların ‘boşa dönen çark’ durumunda bırakılmamasıdır. Bu açıdan sorun iki yönlüdür: eşgüdüm ve uygulama. Bildirişimsiz ve eşgüdümüz çalışmalar, araştırma gücünü boşa akıtır; uygulamada yararlanılmayan araştırmalar ise ölü doğmuş sayılır.

Türk toplumu yaşayıp geliştikçe ve öteki toplumların atılımlarına bakarak, daha iyiye, daha güzele ve daha doğruya erişme doğrultusunda isteklendikçe, bu bayrak yarışı daha bilinçli, daha duyarlı ve daha dizesel (sistemli) biçimde sürdürülecektir. Bu doğrultuda toplumbilimlerinde araştırma yöntemlerinin bilinmesine yönelik çalışmaların öğretim programlarına girmesi ve yaygınlaşması büyük önem taşımaktadır.⁵⁸

⁵⁷ Tahsin Bekir Balta, *İdare Hukukuna Giriş* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970), s. 19.

⁵⁸ Bu tür çalışmalara ülkemizde verilebilecek en son bir örnek yapıtın künyesi şöyledir: Ruşen Keleş, *Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1976.